

The Importance of Port Operations for Economic Development: Examining the Role of Ports in Economic Growth and Commercial Infrastructure Development

Kaveh Porshekarriz

Master's student in maritime transportation,
University of Maritime and Marine Sciences,
Chabahar, Sistan and Baluchistan, Iran

Ataullah Qarachai *

Assistant Professor, Department of Shipbuilding,
University of Maritime and Marine Sciences,
Chabahar, Sistan and Baluchistan, Iran

Abstract

Ports are considered as platforms for the economic development of countries. Empirical studies indicate that the impact of port operations and their role in the growth and development of trade infrastructure is undeniable, especially in less developed or developing regions. This research, considering this topic, aims to provide tangible results and prove this impact based on the most significant studies conducted in this field using a review approach. Therefore, studies conducted between 2020 and 2024, specifically over the past four years, have been considered as the basis of the research. The results of all studies indicate a tangible and significant impact of ports on the economic growth and trade infrastructure of countries. These studies are mostly focused on three regions: Africa, the European Union, and China. This impact is more pronounced and significant in Africa and China compared to other parts of the world. Overall, based on the findings of the research, it seems that further development and investment in Iran's ports can contribute to the country's economic development.

Keywords: Port Operations, Economic Development, Commercial Infrastructure Development, Economic Growth.

*Corresponding Author: a.gharechae@cmu.ac.ir

How to Cite: Porshekarriz, K., Qarachai, A. (2024). The Importance of Port Operations for Economic Development: Examining the Role of Ports in Economic Growth and Commercial Infrastructure Development. *Marine and Port Servicesch*, 1(3), 67-84.

Original research

Accepted: 18 April 2024

Review 11 April 2024

Received: 10 January 2024

اهمیت عملیات بندری برای توسعه اقتصادی: بررسی نقش بنادر در رشد اقتصادی و توسعه زیرساخت‌های تجاری

دانشجوی کارشناسی ارشد حمل‌ونقل دریایی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی
چابهار، سیستان و بلوچستان، ایران

کاوه پورشکرریز

استادیار گروه کشتی‌سازی، دانشگاه دریانوردی و علوم دریایی چابهار، سیستان و
بلوچستان، ایران

عطاءاله قره‌چائی*

چکیده

بنادر به‌عنوان بسترهایی جهت توسعه اقتصادی کشورها به شمار می‌روند. مطالعات انجام‌شده بر اساس رویه‌های تجربی نشان می‌دهد که به‌ویژه در جهان کمتر توسعه‌یافته یا رو به توسعه اثر عملیات بندری و نقش آن‌ها در رشد و توسعه زیرساخت‌های تجاری امری انکارناپذیر است. تحقیق حاضر با توجه به این موضوع با استفاده از یک رویکرد مروری به دنبال ارائه نتایجی ملموس و اثبات این اثر بر اساس مهم‌ترین تحقیقات انجام‌شده در این حوزه است. لذا تحقیقات انجام‌شده بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ و مشخصاً در طی ۴ سال اخیر به‌عنوان مبنای تحقیق در نظر گرفته شده است. نتایج تمامی تحقیقات نشانگر اثر ملموس و قابل توجه بنادر در رشد اقتصادی و زیرساخت‌های تجاری کشورها است. این تحقیقات، اغلب بر سه ناحیه آفریقا اتحادیه اروپا و چین متمرکز هستند. این اثرگذاری در آفریقا و چین بیش از سایر نواحی دنیا است و از نظر کیفیت قابل توجه و با اهمیت است. در مجموع با توجه به یافته‌های تحقیق به نظر می‌رسد توسعه و سرمایه‌گذاری بیشتر در بنادر ایران بتواند به توسعه اقتصادی کشور کمک نماید.

کلیدواژه‌ها: عملیات بندری، توسعه اقتصادی، توسعه زیرساخت‌های تجاری، رشد اقتصادی.

۱- مقدمه

توسعه اقتصادی دارای مؤلفه‌های بسیاری است که به منظور تحقق آن باید این مؤلفه‌ها شناسایی و بررسی شوند، ارتباطات و حمل و نقل یکی از این مؤلفه‌ها است؛ اما موضوع مهم دیگری که در این خصوص نباید از نظر دور داشت وجود بنادر است (پالیس و همکاران، ۲۰۲۳). بنادر به عنوان مکان‌هایی برای انتقال کالاها اثر بسیاری در توسعه اقتصادی دارند به گونه‌ای که در برخی کشورها بنادر به تنهایی بار اصلی توسعه اقتصادی را بر دوش دارند. برای مثال، بنادر مهمی نظیر سنگاپور، دوبی و استانبول اثر خود را در اقتصاد کشورهای خود به شکل قابل توجهی نشان داده‌اند. دوبی به هاب تجاری منطقه خاورمیانه تبدیل شده است در حالی که استانبول به عنوان یک واسطه بین آسیا و اروپا و همچنین سنگاپور نیز یک مرکز تجاری مهم در آسیای جنوب شرقی به شمار می‌رود (شن و همکاران، ۲۰۲۴).

موارد فوق تنها سه مورد از موفقیت عملیات بندری در جهان به شمار می‌رود که تأکید بر اهمیت بهره‌مندی از بنادر در جهان دارد. به طور کلی، کشوری که به واسطه بنادر خود به آب‌های آزاد ارتباط دارد در شرایط مناسب‌تری جهت رشد و توسعه اقتصادی قرار داشته و این امر را مطالعات مختلف با مقایسه کشورهای محصور در خشکی و کشورهای مرتبط با آب نشان داده است (سان و همکاران، ۲۰۲۳). از جمله اینکه تحقیقات در خصوص کشورهای آفریقایی نشان داده است که کشورهای نظیر چاد، نیجر، سودان، آفریقای مرکزی به دلیل محصور بودن در خشکی در شرایط نامساعدتری از نظر اقتصادی نسبت به سایر کشورهای آفریقایی نظیر تانزانیا، موزامبیک، آنگولا و ... قرار گرفته است. البته تأیید این نتایج صرفاً محدود به آفریقا نبوده و به سایر کشورها نیز قابل بسط و تعمیم است (کوآنک و همکاران، ۲۰۲۳).

کشور ایران به دلیل مرزهای گسترده دریایی دارای تعداد زیادی بنادر است که از نظر ظرفیت بالقوه شرایط بسیار خوبی را دارد. برای مثال بوشهر، بندرعباس و چابهار می‌توانند به عنوان مهم‌ترین بنادر جنوب کشور قلمداد شوند که البته بنادر کوچک‌تری نظیر جاسک،

لنگه، ماهشهر و ... را می‌توان به آنها اضافه کرد. در شمال کشور علی‌رغم محصور بودن دریا نیز بنادر مهمی وجود دارند که امکان انتقال کالاها به کشورهای همسایه و سایر بنادر در ناحیه موردنظر را دارا می‌باشند؛ بنابراین مشاهده می‌شود که بنادر ظرفیت بالایی در اقتصاد کشور دارند.

مسئله اصلی تحقیق حاضر شناخت اثر عملیات و عملکرد بنادر بر توسعه اقتصادی و زیرساخت تجاری است. با توجه به اینکه تحقیقاتی در این حوزه انجام گرفته است اما هنوز اثر مزبور برای بسیاری از کارشناسان و دانشگاهیان مشخص نیست. تحقیقی که بتواند به شکل مروری بر تحقیقات پیشین به نتایج تجربی و ملموس در نواحی مختلف جهان دست یابد، در تبیین و آشکارسازی نقش و اثر بنادر بر توسعه و رشد اقتصادی کشور اثرگذار خواهد بود. با توجه به این مسئله و ضرورت ذکر شده تحقیق حاضر بر اساس یک مطالعه موردی تلاش دارد با جمع‌آوری مقالات مهم در حوزه موردبررسی به شناخت این اثر پردازد و به این سؤال پاسخ دهد که نقش بنادر در رشد اقتصادی و توسعه زیرساخت‌های تجاری چگونه قابل تبیین است.

ساختار مقاله حاضر به این صورت است که در ابتدا مبانی نظری ارائه شده و مفاهیم مهم تحقیق تعریف می‌شود. در ادامه مرور ادبیات ارائه شده و سپس روش‌شناسی تحقیق تشریح می‌شود. در ادامه یافته‌ها بر اساس مرور انجام شده استخراج شده و در نهایت نتیجه‌گیری‌های مهم بیان می‌شوند.

۲- مبانی نظری

- بنادر

بنادر شهرهایی هستند در هم‌جواری دریا که به واسطه آنها حمل‌ونقل‌های دریایی با استفاده از کشتی، قایق لنج و ... انجام می‌شود. بنادر قادر به ارسال کالاها به سایر نواحی یک کشور یا جهان هستند و همچنین قادر به دریافت کالاها می‌باشند. بنادر مهم‌ترین دریاچه تجارت ملی و بین‌المللی بوده و بر اساس نتایج به دست آمده حدود ۸۰ درصد

اهمیت عملیات بندری برای توسعه اقتصادی: بررسی نقش بنادر در ...؛ پورشکرریز و قره‌چائی | ۷۱

تجارت جهانی از طریق حمل و نقل دریایی انجام می‌شود (علمی و همکاران، ۱۴۰۲).

- اقتصاد دریا

اقتصاد دریا نوعی از اقتصاد است که صرفاً از طریق دریا انجام شده و بیشتر با تمرکز بر بنادر به عنوان مراکز اقتصادی صورت می‌گیرد (علمی و همکاران، ۱۴۰۲).

- حمل و نقل دریایی

حمل و نقل نوعی از فعالیت اقتصادی است که نوع دریایی آن به وسیله کشتی‌ها یا سایر وسایل نقلیه دریایی صورت گرفته و منجر به انتقال کالاها از یک بندر به بندر دیگر می‌شود. ترکیب سیستم‌های حمل و نقل دریایی و بندرگاهی در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۱. سیستم بندرگاهی آن و تعامل آن با سایر سیستم‌های یک جامعه (علمی و همکاران، ۱۴۰۲).

۲- مرور ادبیات

در این بخش، به معرفی و تشریح مهم‌ترین و شبیه‌ترین تحقیقات از نظر مفهومی به تحقیق حاضر پرداخته می‌شود. تحقیقات مربوط به سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ بوده و ۴ سال اخیر را شامل می‌شود. اولین تحقیق، تحقیق مودرونژاد و همکاران (۲۰۲۰) است. این تحقیق رشد

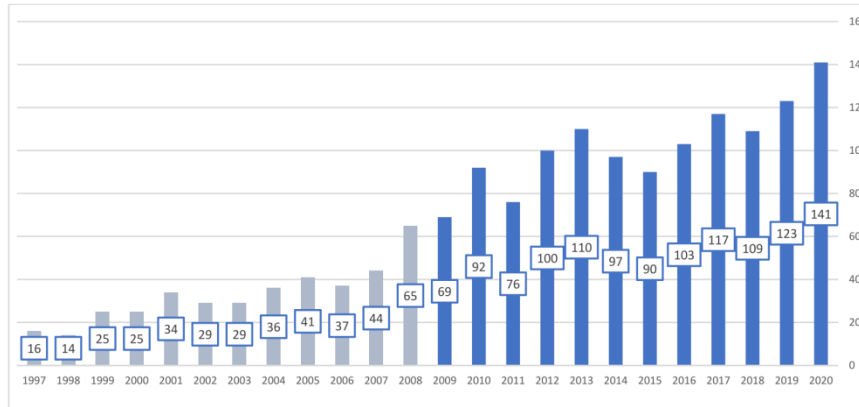
اقتصادی و بنادر دریایی را در نواحی بندری کشورهای عضو اتحادیه اروپا را بررسی کرده است. کانگ و همکاران (۲۰۲۰) به نقش بنادر در توسعه اقتصادی شهرهای بندری دقت دارند که بر اساس اسنادی از کشور چین این تحقیق حاصل شده است. فدرونکو و همکاران (۲۰۲۱) به ارزیابی عوامل اقتصادی اجتماعی اثرگذار بر توسعه تجارت خارجی در نواحی بندری نظر دارند. فراتیلا و همکاران (۲۰۲۱) به اهمیت حمل و نقل دریایی بر رشد اقتصادی در اتحادیه اروپا پرداخته‌اند. مالمبو (۲۰۲۱) به بررسی اثر عملکرد بنادر بر تجارت می‌پردازد. در این تحقیق برخی کشورهای آفریقایی به‌عنوان مورد مطالعه در نظر گرفته می‌شود. ما و همکاران (۲۰۲۱) به توسعه اقتصادی ناحیه‌ای بنادر می‌پردازند. این تحقیق بر اساس اسنادی از کشور چین انجام شده است.

آیسو و همکاران (۲۰۲۲) کارایی بنادر دریایی، بازده عملیاتی بنادر و رشد اقتصادی را در آفریقا بررسی کرده‌اند. لین و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی اثر حکمرانی‌های مختلف بنادر بر استراتژی توسعه بنادر در تایوان و اسپانیا می‌پردازند. کوآنگ و همکاران (۲۰۲۳) به مطالعه‌ای در مورد تعامل بین رقابت سبز بنادر ساحلی و اقتصاد می‌پردازد. سان و کائوزن (۲۰۲۳) تأثیر زیرساخت بنادر و رشد اقتصادی در کشور تانزانیا را بررسی کرده‌اند. در این تحقیق آن‌ها از یک رویکرد مدل معادلات ساختاری بهره برده‌اند.

پالیس و همکاران (۲۰۲۳) در یک تحقیق با استفاده از تحلیل کتاب‌شناسانه به مطالعه مدیریت و خط‌مشی‌های اقتصادی بنادر می‌پردازند. ینالیفا و همکاران (۲۰۲۳) رشد اقتصادی و تجارت دریایی را در کشور نیجریه مورد بررسی و کنکاش قرار داده‌اند. شن و همکاران (۲۰۲۴) به تحلیل کمی اثر توسعه اقتصادی بنادر بر لجستیک دریایی و کارایی زنجیره تأمین می‌پردازند.

در ادامه به ارائه آماری در خصوص تحقیقات منتشر شده در خصوص بنادر از سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۲۰ پرداخته می‌شود. در شکل ۲ این آمار ارائه شده است.

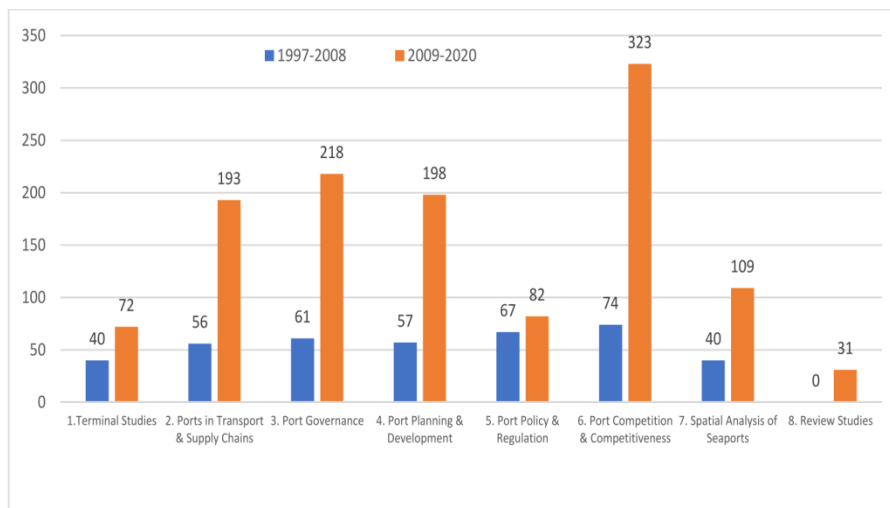
شکل ۲. تحقیقات منتشرشده در خصوص بنادر از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۲۰

همان‌گونه که مشاهده می‌شود از سال ۱۹۹۷ تاکنون حجم مقالات منتشرشده در حوزه بنادر روند صعودی داشته و افزایش قابل توجهی را نشان می‌دهد. در ادامه دسته‌بندی تحقیقات از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۲۰ بر اساس موارد ذیل ارائه شده است.

- تحقیقات پایانه‌ای
- بنادر در زنجیره‌های تأمین حمل‌ونقل
- حکمرانی بنادر
- توسعه و برنامه‌ریزی بنادر
- قوانین و خط‌مشی‌های بنادر
- رقابت در بنادر
- تحلیل مکانی بنادر
- مطالعات مروری

شکل ۳. دسته‌بندی تحقیقات منتشرشده در خصوص بنادر از سال ۱۹۹۷ تا ۲۰۲۰

بر اساس نمودار نشان داده‌شده در شکل ۳ می‌توان دریافت که بیشترین تحقیقات مرتبط با رقابت در بنادر بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۰ بوده است و کمترین تحقیقات به صورت مروری انجام شده است. تحقیقات مروری بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۰ برابر با ۳۱ مورد است. در حالی که، بین سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۸ هیچ تحقیق مروری انجام نشده است. پس از تحقیقات مرتبط با رقابت، تحقیقات مرتبط با حکمرانی بنادر بین سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۰ تعداد ۲۱۸ مورد است. به طور کلی در همه موارد، تحقیقات بین سال‌های ۱۹۹۷ تا ۲۰۰۸ در قیاس با تحقیقات سال‌های ۲۰۰۹ تا ۲۰۲۰ کمتر است.

۳- روش‌شناسی

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نوع مروری است. در این تحقیق به مروری بر ادبیات تحقیق بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۴ در خصوص اثر بنادر بر توسعه و رشد اقتصادی پرداخته شد. جمع‌آوری اطلاعات از پایگاه‌های مقالات علمی مانند گوگل اسکالر، ساینس دایرکت و اسکوپوس و ناشرانی مانند اشپیگر و الزویر انجام شده است. به منظور تجزیه و تحلیل از روش مروری استفاده شده است به این صورت که نتایج تحقیق مورد